

בארה של תורה

מאת הרב ראובן גולן מח"ס רינונה של תורה ♦ יו"ל ע"י כולל שערים המצויינים שע"י מוסדות דרכי תורה רחובות

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

טל' - 08-9744220

דוא"ל לרשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com

גליון 70 סיון תשע"ד

העלון מוקדש לע"נ שמחה בת חנה אביסדיד ע"ה ע"י בנה ר' יעקב אביסדיד הי"ו

פרשת שלח

ב. ולפי זה קשה על מה שפירש"י "למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים? לפי שלקתה על עסקי דבה שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר". שלכאורה הפרשיות נסמכו משום שכך היה סידרון, שמיד לאחר מעשה מרים נשלחו המרגלים, ומהו ששאל רש"י "למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים".

שוב ראיתי שכן הקשה הרא"ם, ותיריך שרש"י סובר שהפרשיות אינן כתובות על הסדר, כי פרשת קרח קדמה למרגלים, כמבואר לעיל שמעשה קרח היה בחצירות לפני שילוח המרגלים. ולכך שאל רש"י "למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים", כי היה צריך לכתוב פרשת קרח תחילה, ופירש שזהו משום שהיה להם ללמוד ממרים.

אך הרא"ם הקשה, מנין לרש"י שמעשה קרח היה בין מעשה מרים למרגלים, והרי יתכן שתחילה היה מעשה קרח ואחר כך מעשה מרים ואח"כ מעשה המרגלים, וא"כ שפיר נסמכה פרשת המרגלים למרים ומדוע שאל רש"י "למה נסמכה". ותיריך המהר"ל (גו"א כאן), שבודאי היה מעשה קרח לאחר מעשה מרים ולא להיפך, שהרי בקברות התאווה נסמכו שבעים זקנים, ובעקבות זאת דיברה מרים במשה, שאמרה לה צפורה 'אוי לנשותיהן של אלו'. וא"כ מסתמא מיד אחר שנבחרו שבעים זקנים היה המעשה של מרים, ודיברה במשה מיד כשהגיעו לחצירות. ובז' ימים שהמתינו לה שם אירע מעשה קורח.

אמנם הקשה, שלדברי רש"י היה צריך הכתוב לסדר הפרשיות כסידרון, תחילה מעשה מרים, ואח"כ מעשה קרח שלא למד ממרים ודיבר במשה ואהרן, ואח"כ המרגלים שלא למדו ממרים ומקורח.

ג. ברם, הרא"ם העלה אפשרות אחרת, שלרש"י מעשה המרגלים קדם לקרח. וכן יש להוכיח בפירושו מדברי רש"י בפר' קרח (טו, ד) "ויפול על פניו - מפני המחלוקת, שכבר זה בידם סרחון רביעי, חטאו בעגל, במתאוננים, במרגלים, ובמחלוקתו של קרח נתרשלו ידי".

אלא שא"כ קשה כיצד פירש רש"י בחומש דברים ש"חצירות" היינו מעשה קרח. וצריך לומר שלכן הביא שם פירוש נוסף "וחצרות- אמר להם, היה לכם ללמוד ממה שעשיתי למרים בחצרות בשביל לשון הרע". וסבר רש"י שמדרשים חלוקים הם האם מעשה קרח היה לפני או אחרי המרגלים. ובפרשת קרח פירש לפי הדעה שמעשה קרח היה לאחר המרגלים. וכאן פירש לפי הדעה חולקת [וכתב הרא"ם שכן דרכו של רש"י, לפרש פעם כפי האגדה האחת ופעם כאגדה האחרת].

וכן דעת הרמב"ן (להלן טו, א) שמעשה קורח היה לאחר המרגלים, ונכתבו כל הפרשיות כסידרון עי"ש בדבריו שמעשה המרגלים הוא שנתן לקרח את ההזמנות לחלוק על משה. וכן כתבו התוס' במס' ב"ב (ק"ט, א) בשם רש"י על פי 'סדר עולם' ש"אחר ביאת מרגלים היתה בליעת קרח". [וכן הוכיחו התוס' ממ"ש (להלן יז, כז) "ויאמרו בני ישראל אל משה לאמר הן גוענו אבדנו כלנו אבדנו", ותרגם אונקלוס "הא מיננא קטלית חרבא, הא מיננא בליעת ארעא, הא מיננא מתו במותנא", ותחילה

מה היה קורה אילו שלחו מרגלות ולא מרגלים?

"שלח לך אנשים" (יג, ב)

ה'כלי יקר' פירש על פי דברי המדרש (ילקוט"ש פנחס תשעג' כז) שבדור המדבר האנשים היו שונאים את הארץ ואמרו "נתנה ראש ונשובה מצרימה", אך הנשים היו מחבבות את הארץ ואמרו "נתנה לנו אחוזה". ולכן אמר הקב"ה למשה, שעדיף יותר שישלח נשים מרגלות שירגלו את הארץ, כי הן מחבבות את הארץ ולא יספרו בגנותה, אך מכיון שלדעתך האנשים המרגלים כשרים ואתה סבור שהארץ חביבה עליהם, תשלח אנשים.

וזהו שאמר לו השי"ת "שלח לך אנשים" שלפי דעתך תשלח אנשים, אבל לדעתי היה יותר טוב לשלוח נשים.

מה קדם למה, שילוח המרגלים או קרח ועדתו?

להלן יתבארו יסודות חשובים ונחוצים בסדר המאורעות בפרשיות אלו ישראל הגיעו להר סיני בראש חדש סיון בשנה הראשונה לצאתם ממצרים, ושם קיבלו את התורה, וחנו שם כמעט שנה שלימה. ובכ' באייר בשנה השנייה לצאתם ממצרים נסעו מסיני [כמבואר בפר' בהעלותך י, יא]. מטרת הנסיעה היתה כדי להיכנס מיד לארץ ישראל, ולכך מיהר הקב"ה להוליכן דרך של ג' ימים ביום אחד (רש"י לעיל יא, א. ודברים א, ב). ואז רשעי העם מתאוננים על כך שהלכו הרבה ולא נחו מעיני הדרך, ונענשו בתבערה.

בני ישראל נשארים באותו מקום [כמ"ש הרמב"ן (לעיל יא, ג) שהמתאוננים והמתאווים היו באותה חניה. ומ"ש "ויקרא שם המקום ההוא תבערה" היינו המקום המסויים בקצה המחנה שם ירדה האש. ולא נסעו מהמקום ההוא ובו התאוו תאווה ולכך קראוהו 'קברות התאווה'. וכ"כ החזקוני 'תבערה היא קברות התאווה'. וכן מוכח בפרשת מסעי שלא נמנה 'תבערה' כחניה בפני עצמה] ולאחר מכן התאוו תאווה ואמרו מי יאכילנו בשר, ואכלו בשר חודש ימים ונענשו, וקראו שם המקום 'קברות התאווה'. ושם שהו שלושים יום כאמור (רש"י, דברים א, ב).

לאחר מכן בני ישראל נוסעים מקברות התאווה לחצירות, ושם המתינו ז' ימים למרים שדיברה במשה. ואחר כך נסעו למדבר פארן, ושם שלחו את המרגלים בכט' סיון (רש"י, שם) כמבואר בפרשתנו.

והנה לאחר פרשת שלח באה פרשת קרח, ומסידור הפרשיות נראה שכך היה סדר המאורעות, שחטא המרגלים היה לפני קרח ועדתו. ברם, רש"י בתחילת חומש דברים (א, א) על הפסוק "ולבן וחצרות ודי זהב", פירש שמעשה קרח היה בחצירות. וא"כ קרח ועדתו קדמו למרגלים, שנשלחו רק לאחר מכן בפארן. ונמצא שמעשה קרח היה באותם ז' ימים שהמתינו למרים.

יוסף בן לאה בן דוד ז"ל
יששכר בן נתן מלמד ז"ל
מנחם בן שלום דהרי ז"ל

שררה שושנה בת יחיא סעיד גלעדי ע"ה
אליהו בן זוהרה ז"ל שער
דוד בן אהרון גהלי ז"ל

לע"נ ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרח בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן טאוס ז"ל ♦ נאווה בת האגיה ע"ה
אהרן בן יחיא ז"ל ♦ רחל בת סאלחה ע"ה
עביה בת סרח ע"ה

על מי איים כלב בכלי זיין?

“וישאוהו במוט בשנים ומן הרמונים ומן התאנים” (יג, כג)

במסכת סוטה (לד, א) אמרו, ששמונה מרגלים נשאו אשכול ענבים, אחד נשא רימון, ואחד נשא תאנה, ויהושע וכלב לא נשאו כלום. אך **בוזה"ק** בפרשתנו (ק"ס ע"א) אמרו שגם יהושע וכלב נשאו. ומבואר שם שהמרגלים לא יכלו לישא את הפירות ורק כשבאו יהושע וכלב הצליחו להרימם.

ורבינו בחיי כתב “וישאוהו במוט בשנים- אלו יהושע וכלב”. ובהגהות **תורת חיים** הוסיף “במוט בשנים, בנימטריא זה יהושע וכלב”.

והנה **במדרש** (במדב"ר טו, י) אמרו שהמרגלים לא רצו לקחת הפירות, וכלב לקח כלי זין ורץ לפניהם ואמר להם אם אין אתם נוטלים אני הורג אתכם. ולפי זה יש לומר שאין מחלוקת בין הגמ' לזוהר. שבאמת יהושע וכלב עצמם לא נשאו אלא רק שאר המרגלים, אך מכיון שהמרגלים בתחילה לא רצו לישא ורק ע"י שיהושע וכלב איימו עליהם אז לקחו, לכן זה נחשב שגם הם נשאו כיון שכל נשיאת המרגלים היתה מכוחם.

וכן כתב **החיד"א** ב'חומת אנך' בפרשתנו בשם **כת"י רבי וידאל צרפתי ז"ל** “במוט בשנים, בשביל שנים שהם יהושע וכלב אשר הכריחום לשאת מפרי הארץ, כי לולי זה לא נשאו כלום” עכ"ל. וביאור דבריו הוא כנ"ל, שע"י שהם הכריחו את שאר המרגלים לישא הפירות זה נחשב שהם נשאו גם כן.

חקירה בגדר 'בכיה לדורות' בתשעה באב

“ותשא כל העדה ויתנו קולם ויבכו העם בלילה ההוא” (יד, א)

במסכת סוטה (לה, א) דרשו “אותו היום ערב תשעה באב היה, אמר הקב"ה הן בכו בכיה של חנם ואני אקבע להם בכיה לדורות”.

ונסתפק **מרן הגרי"ז הלוי מבריסק זצ"ל** האם עיקר גזירת החורבן היתה מחמת שאר עבירות המבוארות בגמ' [ג' עבירות חמורות] אלא שהוקבע זמנו לתשעה באב בפני בכיית דור המדבר. או שכל עיקר גזירת החורבן היה מפני חטא המרגלים. נכלומר שיש לחקור האם הגזירה היא על התאריך או על עצם החורבן.

והראה שהדבר מפורש **בתהלים** (קו, כד) “וימאסו בארץ חמדה וכו' וירגנו באהליהם וכו' וישא ידו להם להפיל אותם במדבר ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות”, ומוכח שכל עיקר גזירת הגלות וחורבן ביהמ"ק בא מפני חטא המרגלים, ועיי"ש **ברש"י** שפירש כן.

ב. ונראה להוסיף, שהנה **במסכת תענית** (כט, א) אמר ר' יוחנן שראוי היה לקבוע את התענית ב' באב כי אז נשרף רובו של היכל. והקשה **המהרש"א**, שהרי הקב"ה קבע את ט' באב לבכיה לדורות ומה שייך לקובעו ביום אחר.

אמנם לדברי **הגרי"ז** לא קשיא, כיון שהגזירה לא היתה על התאריך אלא על החורבן, ולכן אדרבה ראוי היה יותר לקבוע ב' כיון שעיקר החורבן היה בו. ומוכח שהמהרש"א לא סבר כהגרי"ז אלא שהגזירה היתה על התאריך בדוקא.

הזכירו 'קטלת חרבא' דהיינו מעשה מרגלים, כמו שנאמר (להלן יד) “ויכום ויכתום” וגו', ורק אח"כ אמרו “בליעת ארעא” שהוא מעשה קרח].

ד. ובפרק קו' בתהלים מוכח שמעשה קרח קדם למרגלים, שכן בפס' יז' נאמר “תפתח ארץ ותבלע דתן ותכס על עדת אבירים”. ורק לאחר מכן בפס' כד' הוזכר מעשה המרגלים “וימאסו בארץ חמדה לא האמינו לדברו, וירגנו באהליהם לא שמעו בקול ה'”.

וכתב שם **המלבי"ם**, שלפי הרמב"ן וסיעתו שמעשה קרח היה אחר המרגלים צריך לומר שהכתוב הזכיר את החטאים שלא לפי סדר המאורעות אלא לפי חומר החטא והעונש. וכמוכח ממה שהזכיר את חטא העגל לאחר מעשה קרח, בסמוך למעשה המרגלים, והיינו משום שמעשה העגל והמרגלים היו חמורים יותר ממעשה קרח.

כמה מרגלים היו?

“איש אחד איש אחד למטה אבותיו תשלחו” (יג, ב)

מקובל לומר שהיו יב' מרגלים, אך **בירושלמי** (סוטה פ"ה ה"ה) נחלקו בזה, שכן לשון הכתוב כפולה “איש אחד איש אחד”, ולדעת ר' עקיבא בא הדבר לרבות שהיו כד' מרגלים, אך ר' ישמעאל סבר שדיברה תורה כלשון בני אדם ואינו מרבה מאומה [וכתב התורה **תמימה**, שלר' עקיבא לא הזכיר הכתוב את שאר המרגלים כיון שלא היו חשובים כמו אלו שהזכרו].

והנה בפרשת דברים מבואר שכשישראל שמעו את דברי המרגלים אמרו “אחינו המסו את לבבנו”. וביאר **החתם סופר**, שכידוע המרגלים לא רצו להכנס לארץ כדי שישארו נשיאים. ולכן כששמעו ישראל את דיבתם על הארץ עדיין לא האמינו להם, בודעם כי יש לנשיאים נגיעה בדבר. אך כששמעו שגם יב' המרגלים שנתלו ליב' הנשיאים מתולוננים על הארץ, אזי קיבלו את דבריהם. וזהו שאמרו “אחינו המסו את לבבנו”, שהרי לנשיאים לא היו קוראים כן, אלא נתכוונו למרגלים הפשוטים יותר, וכדעת ר' עקיבא שהיו כד' מרגלים.

נשמות השבטים נתלו למרגלים

“כולם אנשים ראשי בני ישראל המה” (יג, ג)

חז"ל דרשו שמשוה רבינו התפלל על יהושע שינצל מעצת המרגלים. ולכאורה מדוע לא התפלל על כל המרגלים?

וביאר **ה'קרבן אורה'** (סוטה לד, ב) שהנה **האריז"ל** ביאר את הפסוק “כולם אנשים ראשי בני ישראל”, שנשמות השבטים ראובן ושמעון וכן כל השבטים, נתלו למרגלים להיות לעזר להם בשליחותם [ושמא זה רמוז במה שאמר יוסף לאחיו “מרגלים אתם”]. וזהו שנאמר “למטה יוסף למטה מנשה”, כי יוסף נתלח עם מנשה בכורו, אך יהושע משבט אפרים נשאר בלא עזר וסעד, ולכן התפלל עליו משה.

אך מפני הנסיון הגדול נתגבר יצרם ונסתלקו מהם נשמות השבטים אשר הלכו לעזרתם. ולא ניצלו כי אם שלושי שבט יהודה ואפרים יהושע וכלב. והטעם שניצלו דוקא שני אלו כי מהם עתידים לעמוד גואלים להשיב ישראל לארץ באחרית הימים, והם משיח בן דוד ובן יוסף, ולכן היה להם עזר אלוקי שלא להוציא דיבה על ארץ הקדושה.

האזינו לשיעורים בהשקפה ובפרשת השבוע מאת הרב ראובן גולן ב'קול הלשון' בטל' 03-6171001

לשיחות חדשות משנה זו על הפרשיות שעברו יש להקיש 1-1-2-48-1-1

ניתן להשיג את השיעורים והשיחות בעמדות המחשב של 'קול הלשון' בכל רחבי הארץ

סאלם בן יוסף גמליאל ז"ל ♦ מזל בת זוהרה בנו ע"ה ♦ זאב בן סוסיה ז"ל ע"י ר' פז בנימין ♦ שלמה בן דבורה והדי ז"ל

סעדה בת נעמי מחפוז ע"ה
אשר בן מסעוד בן חנה אביתן ז"ל
רחמים בן פרחא ריג'ס ז"ל

עזיז בן ג'נט מעליח ז"ל
עובדיה בן דוד ברזילי ז"ל
לאה בת רבקה בטיטו ע"ה

יהודה בן אסתר ז' ז"ל
רפאל בן עיישה בן עטר ז"ל
אברהם בן שמחה חממי ז"ל